

УДК 378.011.3-051+37.014.3

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-23-26](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-23-26)

Буйдіна Олена

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-0356-949X>

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

A Підкреслено виклики й тенденції сучасної освіти, які активізували дискусії в педагогічних спільнотах щодо опанування вчителями новими підходами до навчання, іншими інноваціями. Представлено переваги нового Державного стандарту базової середньої освіти у порівнянні з чинним (2011). Описано модель підготовки вчителів до впровадження ними нового рамкового документа, який визначає обов'язкові результати навчання для учнів базової школи. Проаналізовано складники розробленої моделі: концептуальний (цілі, завдання, принципи), змістовий (програма навчання, методичне забезпечення) і діяльнісний (етапи, методи, форми). Увагу приділено каскадному методу професійної підготовки вчителів до впровадження НУШ на адаптаційному циклі навчання. Наведено шляхи реалізації моделі. Відрефлексовано досвід організації та проведення навчання вчителів Полтавської області до реалізації ними нового Державного стандарту базової середньої освіти.

Ключові слова: Нова українська школа; Державний стандарт базової середньої освіти; інноваційний проєкт всеукраїнського рівня; модель підготовки вчителя; етапи підготовки; програма навчання

S **Buidina Olena. The model of teacher training for the implementation of the State standard of basic secondary education in Poltava region.**

The new state standard of basic secondary education creates the conditions for the continuation of the NUS reform in grades 5–9. The advantages of this document over the previous standards are obvious: it updates the content of education on a competency-based basis, a holistic view of child development in education from grade 1 to 12, the real academic freedom of both the educational institution as a whole, and the teacher specifically.

The article highlights the challenges and trends in modern education, which have intensified discussions in the pedagogical communities about teachers' mastery of new approaches to learning and other innovations. The advantages of the new State Standard for Basic Secondary Education compared to the current one (2011) are presented. A model for the preparation of teachers for their implementation of the new framework document that defines mandatory learning outcomes for basic school students is described. The components of the developed model are analyzed: conceptual (goals, objectives, principles), content (curriculum, methodological support) and activity (stages, methods, forms), attention is paid to the cascade method of professional training of teachers to implement NUS at the adaptation cycle of education. Ways of implementing the model are presented. Experience in organizing and conducting teacher training in Poltava region for the implementation of the new State standard of basic secondary education is reflected.

Key words: The new Ukrainian school; State standard of basic secondary education; innovative project at the all-Ukrainian level; teacher training model; stages of training; training program

Буйдіна Олена Олександрівна, кандидатка педагогічних наук, завідувачка кафедри розвитку освітніх галузей, Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, Україна

Buidina Olena, Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Development of Educational Sector, M.V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuous Education, Ukraine

E-mail: buidina@pano.pl.ua

Постановка наукової проблеми та її значення.
30 вересня 2020 року Кабінет Міністрів України затвердив Державний стандарт базової середньої освіти (далі – ДСБСО), що створює умови для продовження реформи НУШ у 5–9 класах із 2022 року. Переваги вказаного документа перед попередніми стандартами очевидні: це оновлення змісту освіти на компетентнісних засадах, цілісне бачення поступу дитини у нав-

чанні від 1 до 12 класу, реальна академічна свобода як закладу освіти загалом, так і педагогічного працівника конкретно.

Проголошені виклики, як наслідок, активізували дискусії в освітянських спільнотах. Як реалізувати компетентнісний потенціал освітньої галузі?

Як персоналізувати шлях навчання кожної окремо взятої дитини?

Як інтегрувати теми й уміння, упровадити міжгалузевий проєкт і створити навчальну програму?

Як розробити власну систему оцінювання, забезпечити публічність оцінювання? Це далеко неповний перелік тих питань, які знаходяться в полі зору сучасного вчителя.

Варто зауважити, що у 2021 році Міністерство освіти і науки України ініціювало реалізацію інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти». Програмою проєкту, з-поміж інших важливих і актуальних заходів, передбачено організацію і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників (членів шкільних команд) із питань упровадження ДСБСО на засадах концепції «Нова українська школа» на регіональному рівні» [8].

Утім, станом на вересень 2021 року конкретні питання щодо змісту, обсягу, очікуваних результатів, механізмів підвищення кваліфікації в межах професійної діяльності або галузі знань педагогічних працівників, залишалися невирішеними.

Зважаючи на зазначене, основним завданням Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (з 2022 р. – Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, далі – ПАНО) стало розв'язання концептуальних, організаційних, логістичних, змістовних тощо проблем, пов'язаних із підготовкою педагогів області до професійної реалізації ДСБСО – рамкового документа, який визначає обов'язкові результати навчання для учнів 5–9 класів.

Відсутність досвіду і зразків для наслідування, розроблених і апробованих механізмів підготовки вчителя до впровадження ідей НУШ у базовій школі, вимагали пошуку моделі, що зображала б основні ідеї, зміст, методи, форми, засоби, прийоми й технологічні рішення, що підлягають подальшому впровадженню в умовах реального освітнього процесу.

Аналіз наукових досліджень. З-поміж наукових розвідок, що висвітлюють проблему моделювання в педагогічній науці, вирізняємо дослідження С. Гончаренка, М. Васьуленка, Н. Бібік, Н. Білик, М. Бурди, О. Ляшенка, Ю. Мальованого, О. Савченко.

За тлумачним словником сучасної української мови, термін «модель», як «зразок, що відтворює, імітує будову і дію будь-якого об'єкта, використовується для одержання нових знань про об'єкт»; «уявний чи умовний (зображення, опис, схема тощо) образ будь-якого об'єкта, процесу або явища, що використовується як його «представник» вказують словникові джерела [1, с. 47].

Метою статті є компонентний аналіз моделі підготовки вчителів до впровадження ними Державного стандарту базової середньої освіти на регіональному рівні впродовж 2021–2022 років.

Викладення основного матеріалу. Модель підготовки вчителя до впровадження Державного стандарту базової

середньої освіти на регіональному рівні розглядаємо як систему взаємопов'язаних заходів, зорієнтованих на науково-методичну та практичну підтримку професійного розвитку педагогічних працівників відповідно до державної політики у галузі освіти – реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції «Нова українська школа» та забезпечення якості освіти.

Дана модель структурно об'єднує такі *компоненти*: концептуальний, змістовий і організаційно-діяльнісний. Кожен компонент моделі можна розглядати як самостійну систему, елементи якої перебувають у певних взаємозв'язках і функціональних залежностях. Спробуємо схарактеризувати їх.

Концептуальний компонент моделі включає мету, завдання, сучасні наукові підходи (системний, особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний, партисипативний) і принципи (неперервності, системності, індивідуалізації, самоорганізації, варіативності) професійного розвитку вчителів у системі післядипломної освіти, етичні цінності й мотиви особистості, зумовлені потребою у підвищенні кваліфікації.

Мета підготовки вчителів закладу загальної середньої освіти до впровадження ДСБСО полягає у розвитку загальних і професійних компетентностей вчителів 5–6-х класів, визначених професійним стандартом вчителя, і розкривається через такі *завдання*:

- формування готовності до реалізації стратегічних завдань розвитку шкільної освіти, національної системи освіти XXI століття, інтеграції у світовий освітній простір;
- підвищення методологічної, теоретичної та лідерської компетентності до роботи в умовах оновлення змісту освіти;
- систематизація та поглиблення професійно-фахових знань про сутність, специфіку, орієнтири впровадження основних напрямів модернізації сучасної шкільної освіти;
- освоєння нових інструментів, педагогічних та інформаційних технологій і впровадження необхідних змін в освітній процес;
- розвиток навичок самостійного і критичного мислення, системного педагогічного аналізу;
- набуття вмінь здійснювати інтегровану практико-теоретичну професійну діяльність, що сприятиме формуванню інноваційного освітнього простору;
- здатність до планування власного професійного розвитку з метою надання якісних освітніх послуг.

Змістовий компонент аналізованої моделі представлений, насамперед, Програмою підвищення кваліфікації учителів, які забезпечуватимуть реалізацію нового Державного стандарту базової середньої освіти у Полтавській області [9]. Цю програму доповнюють навчальні матеріали кафедри розвитку освітніх галузей ПАНО ім. М. В. Остроградського [4], матеріали всеукраїнського освітнього форуму «Зміст освіти та освітні практики Нової української школи» [3], програми тренінгів, семінарів, консультацій, інструктивно-методичних нарад тощо. Пропоновані засоби

та ресурси враховують вимоги професійного педагогічного середовища (професійного стандарту вчителя та інших нормативно-правових актів, що регламентують його професійну діяльність) і розкривають теми: «Нормативно-правове забезпечення реформи загальної середньої освіти»; «Планування, організація та регулювання освітнього процесу»; «Сучасні підходи до навчання: компетентнісний, діяльнісний, інтегрований»; «Інструменти інтерактивного навчання вчителя НУШ»; «Створення сучасного освітнього простору»; «Оцінювання в НУШ»; «Психолого-педагогічна підтримка учнів»; «Виклики й можливості професійного розвитку педагогічних працівників» тощо.

Організаційно-процесуальний компонент моделі підготовки вчителів до реалізації ДСБСО описує етапи та педагогічні технології освітнього процесу, методичний супровід їхньої реалізації.

Підготовча робота з проблеми підвищення кваліфікації вчителя з питання реалізації ДСБСО в Полтавській області передбачала виконання низки як послідовних, так і паралельних кроків: формування команди регіональних тренерів із питань впровадження ДСБСО на засадах концепції НУШ; вивчення нормативних документів, науково-методичної літератури, досвіду діяльності практиків з окресленої проблеми; розроблення нормативного і науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації вчителів області; планування системи заходів для задоволення професійних потреб педагогів.

Варто зауважити, що навчання розгорталось каскадним методом за трьома етапами. Перший етап – це підготовка регіональних тренерів НУШ. 15 науково-педагогічних і педагогічних працівників ПАНО ім. М. В. Остроградського впродовж квітня-серпня 2021 року навчалися за програмою онлайн-курсу «Нова українська школа: перехід на наступний рівень», отримавши відповідні документи, що засвідчують участь у курсі. Розробниками і виконавцями програми зазначеного онлайн-курсу є проєкт «Навчасьмося разом». Фінансування проєкту здійснюється Міністерством закордонних справ Фінляндії та ЄС під патронатом Міністерства освіти і науки України за участю Інституту модернізації змісту освіти, Українського інституту розвитку освіти, Національної академії педагогічних наук, Команди підтримки реформ МОН, Європейського фонду освіти, Європейського центру ім. Вергеланда, фонду «The LEGO Foundation», British Council, ГО «Освіторія».

На другому етапі (жовтень-листопад 2021 року) відбувалася підготовка 166 тренерів для педагогів. Третій етап – підготовка вчителів, які впроваджуватимуть новий ДСБСО в закладах загальної середньої освіти області. Загалом навчанням було охоплено 7646 учителів-предметників, які успішно виконали всі завдання програми й отримали сертифікати з описом досягнутих результатів.

Упродовж 2021–2022 років навчальні заняття здійснювалися в різних форматах: очному, дистанційному, змішаному. 3-поміж форм роботи переважали навчальні тренінги, семінари, круглі столи, конференції з обміну досвідом

тощо. Варто зауважити, що регіональні тренери НУШ і тренери для педагогів швидко й гнучко реагували на виклики воєнного стану: для ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за їх навчанням через мережу Інтернет було розроблено відеолекції й відеоматеріали, онлайн-вправи, презентації, навчальні тести тощо.

Вагома роль у навчанні належить змісту. Тож схарактеризуємо регіональну Програму підвищення кваліфікації вчителів, які забезпечуватимуть реалізацію нового Державного стандарту базової середньої освіти [9].

Процесу розроблення регіональної програми передували обговорення і вирішення низки питань щодо її загального обсягу в академічних годинах, виокремлення різних складників змісту та їх співвідношень між собою, визначення формату проведення тощо.

Регіональна програма розроблена науково-педагогічними і педагогічними працівниками ПАНО ім. М.В. Остроградського на основі чинних нормативно-правових актів, науково-обґрунтованих підходів і принципів професійного розвитку вчителів у системі післядипломної освіти, схвалена вченою радою закладу освіти (протокол №4 від 11.10.2021) [9]. Її структура і наповнення відповідають усім необхідним атрибутам, вказаним у Постанові Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (п. 10). Є пояснювальна записка, навчально-тематичний план, перелік рекомендованої літератури, додатки. Передбачені терміни виконання програми – 2021–2022 роки.

Зміст тематично об'єднаний за 4 модулями:

1) нормативно-правовим, метою якого є формування розуміння і сприйняття ключових тенденцій і закономірностей розвитку сучасної освіти, концептуального оновлення стратегії освіти та професійної діяльності на засадах мети і завдань Нової української школи, надання й розширення інформації про умови безпечного освітнього середовища та охорони дитинства;

2) змістово-технологічним, що передбачає розширення інформації у здобувачів освіти про ключові підходи НУШ, сутність ключових компетентностей для успішної адаптації особистості в соціумі, особистісної та професійної самореалізації в житті, оновлення й поповнення знань і вмінь учителів з інноваційної педагогіки, сучасних методик навчання;

3) предметно-методичним, розробленим для різних цільових груп із описом галузевої підготовки педагогів;

4) рефлексивно-узагальнювальним, завданням якого є презентація авторського творчого продукту і фахове тестування здобувачів освіти із метою визначення їхньої результативності навчання за програмою підвищення кваліфікації.

Разом з тим тематичне наповнення відповідної програми, своєю чергою, окреслює структуру навчання за інваріантним і варіативними модулями. Теми інваріантного модуля присвячені загальному огляду змісту освіти та спрямовані на формування вмінь, спільних для всіх педагогічних працівників, які розпочинають працювати в базовій середній

школі відповідно до концепції НУШ. Теми варіативних або предметно-методичних модулів – набуття вмінь щодо моделювання змісту відповідно до обов'язкових результатів навчання, пошуку й реалізації ефективних методик та інноваційних технологій викладання навчального предмета/інтегрованого курсу, формування та розвитку в учнів ключових компетентностей і вмінь, спільних для всіх компетентностей, передбачених відповідною освітньою галуззю Державного стандарту базової середньої освіти.

Запропонований підхід забезпечував гнучкість і варіативність у проектуванні індивідуальної професійної траєкторії кожного вчителя. Кожен учитель, виконавши обов'язкову програму, відповідно до особистих професійних потреб обирає один чи декілька варіативних модулів, зміст яких дозволяв зануритися в предметно-методичне середовище окремої освітньої галузі.

Висновки. Реформою НУШ закладені новації, які стосуються оновлення змісту освіти, зміни культури засвоєння знань на культуру пошуку і дискусії, партнерської взаємодії учасників освітнього процесу, фокусування на навчання протягом життя тощо.

У 2022 році попри всі перепони Нова українська школа здійснила перехід із початкової школи в базу. Важливою передумовою підтримки реформи в області стала підготовка вчителів до впровадження Державного стандарту базової середньої освіти. Це стало можливим завдяки організації й здійсненню впродовж 2021–2022 років наступних заходів: підготовки команди регіональних тренерів НУШ; розробленню нормативного супроводу підвищення кваліфікації вчителів, які забезпечуватимуть реалізацію нового ДСБСО; розробленню моделі підготовки вчителів до впровадження ДСБСО; організації та проведенню навчання тренерів для педагогів; організації і підвищенню кваліфікації для вчителів базової школи.

Перспективи подальшої діяльності за даним напрямом убачаємо у розробленні й затвердженні в установленому порядку робочих програм підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий ДСБСО на основі типової програми [7] з урахуванням особливостей регіональної системи освіти; здійсненні наставницької підтримки педагогічних колективів загалом і вчителів за освітніми галузями окремо щодо реалізації основних ідей НУШ в базовій школі; підвищення кваліфікації вчителів до реалізації ними ДСБСО в циклі базового предметного навчання.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : довідкове видання / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Гордон Драйден, Джаннетт Вос. Революція в навчанні / пер. з англ. М. Олійник. Львів : Літопис, 2005. 542 с.
3. Зміст освіти та освітні практики нової української школи : матеріали всеукраїнського освітнього форуму «Зміст освіти та освітні практики Нової української школи» (Полтава, 28 квітня 2021 р.) / [упоряд.: В. В. Зелюк, В. Р. Лельченко, О. О. Буйдіна]. Полтава : ПОІППО, 2021. 255 с. URL: poippo.pl.ua/nml/elektronni-vydannia-poippo.
4. Навчально-методичний комплекс кафедри методики змісту освіти : електрон. метод. посіб. Полтава : ПОІППО, 2021. URL: http://poippo.pl.ua/images/new_folder/2021/June/24.06/Buidina/NMK-23-06-2021.pdf

5. Освітня реформа: результати та перспективи : інформаційно-аналітичний збірник. Київ : ДНУ Інститут освітньої політики, 2019. 228 с.
6. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898 (дата звернення: 14.11.2022).
7. Про затвердження Типової освітньої програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджуватимуть новий Державний стандарт базової середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 р. № 904. URL: file:///C:/Users/Home/Downloads/6347c66e6ee1c741435520%20(3).pdf (дата звернення: 14.11.2022).
8. Про реалізацію інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 02.04.2021 р. № 406. URL: https://drive.google.com/file/d/1GIlzceKtmCR8-2lQTDz9sfsfULl0uVG/view (дата звернення: 14.11.2022).
9. Програма підвищення кваліфікації учителів, які забезпечуватимуть реалізацію нового Державного стандарту базової середньої освіти «Нова українська школа: перехід на наступний рівень». URL: http://pano.pl.ua/images/new_folder/Pidvyshchennya_kvalifikatsiyi/Prohramy_korotkotermynovykh_FORM_pidvyshchennya_kvalifikatsiyi/NUSH.pdf (дата звернення: 18.11.2022).

References

1. Busel, V. T. (Comp.). (2005). *Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]: dovidkove vydannia*. Kyiv; Irpin: VTF «Perun» [in Ukrainian].
2. Hordon, Draidn, & Dzhanett, Vos. (2005). *Revoliutsiia v navchanni [A revolution in education]*. Lviv: Litopys [in Ukrainian].
3. Zeliuk, V. V., Ilchenko, V. R., & Buidina, O. O. (Comps.). (2021). *Zmist osvity ta osvithni praktyky novoi ukrainskoi shkoly [Content of education and educational practices of the new Ukrainian school]: materialy vseukrainskoho osvitnoho forsaitsu «Zmist osvity ta osvithni praktyky Novoi ukrainskoi shkoly»* (Poltava, 28 kvitnia 2021 r.). Poltava: POIPPO. Retrieved from poippo.pl.ua/nml/elektronni-vydannia-poippo [in Ukrainian].
4. *Navchalno-metodychnyi kompleks kafedry metodyky zmistu osvity [Educational and methodological complex of the Department of Methodology of the Content of Education]*. (2021): elektronnyi metodychnyi posibnyk. Poltava: POIPPO. Retrieved from http://poippo.pl.ua/images/new_folder/2021/June/24.06/Buidina/NMK-23-06-2021.pdf [in Ukrainian].
5. *Osvitnia reforma: rezultaty ta perspektyvy [Educational reform: results and prospects]*. (2019): informatsiino-analitychnyi zbirnyk. Kyiv: DNU Instytut osvithnoi polityky [in Ukrainian].
6. *Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity [About some issues of state standards of comprehensive general secondary education]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.09.2020 r. № 898*. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898 [in Ukrainian].
7. *Pro zatverdzhennia Typovoi osvithnoi prohramy pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv zakladiv zahalnoi serednoi osvity, yaki vprovadzhuvatymut novyi Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [On the approval of the Standard educational program for the professional development of teachers of general secondary education institutions that will implement the new State Standard of basic secondary education]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12.10.2022 r. № 904*. Retrieved from file:///C:/Users/Home/Downloads/6347c66e6ee1c741435520%20(3).pdf [in Ukrainian].
8. *Pro realizatsiiu innovatsiinoho osvitnoho proiektu vseukrainskoho rivnia za temoiu «Rozroblennia i vprovadzhenia navchalno-metodychno zabezpechennia dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity v umovakh realizatsii Derzhavnoho standartu bazovoi serednoi osvity» [On the implementation of an innovative educational project at the all-Ukrainian level on the topic «Development and implementation of educational and methodological support for general secondary education institutions in the conditions of the implementation of the State Standard of Basic Secondary Education»]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 02.04.2021 r. № 406*. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1GIlzceKtmCR8-2lQTDz9sfsfULl0uVG/view [in Ukrainian].
9. *Prohrama pidvyshchennia kvalifikatsii uchyteliv, yaki zabezpechuvatymut realizatsiiu novoho Derzhavnoho standartu bazovoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola: perekhid na nastupnyi riven» [The teacher training program that will ensure the implementation of the new State standard of basic secondary education «New Ukrainian school: transition to the next level»]*. Retrieved from http://pano.pl.ua/images/new_folder/Pidvyshchennya_kvalifikatsiyi/Prohramy_korotkotermynovykh_FORM_pidvyshchennya_kvalifikatsiyi/NUSH.pdf [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 03.11.2022